

FELICIS PAPÆ IV

EPISTOLÆ ET DECRETA.

EPISTOLA PRIMA (OLIM III).

FELIX PAPA IV AD CÆSARIUM ARELATENSEM.

De laicis ad sacerdotium ante probationem non promovendis.

Dilectissimo fratri Cæsario Felix.

Legi quod inter fraternitatem vestram est constitutum, non licere ex laica conversatione ad officium sacerdotale ante probationem temere promoveri: de qua re etiam ad nos pervenit opinio, aliquos post ordinationem ad vite secularis mores fuisse transgressos. Et licet sit talis nefanda præsumptio, plus tamen est periculosa neglectio. Qui enim potest venienti malo resistere, et hoc dissimulans fieri permittit, i. se magis mali auctor operis approbatur. Nemo se itaque per antiquam consuetudinem speret ervere; quia quæ illicite inchoata sunt, si damnentur in posterum, suos fructus generare non possunt. Nam quod gradibus eruditur, si sine perfectione doctrinæ ad suum perveniat constitutum, errat per examinationem, quia non recipit firmitatem; nec honorem quis per timorem potest servare, qui in ejus gloriam semel labore pervenit. Et laus inanis cui tribuitur hædit, ad elationem nutriens magis quam provocans ad operam veræ virtutis. Vas electionis ad summum vernaculum Timotheum scribit dicens: *Nemini cito manus imposueris, nec communicaveris peccatis alienis (I Tim. v).* Quid sibi vult: ne citius imponas manus? Quia dignitas quæ datur, ideo datur, ut duret immobilis. Debet enim, antequam concedatur, longa sub deliberatione tractari. Unde gubernator qui elementorum ignorat initia? Unde gubernator qui inter nautas sua servitia non monstravit? Ignorat quænam ratio magistris debetur qui ad obedientiam sua corda non flexit, unde quemadmodum in domo Dei conversari debeat postera sit exemplum. Sit in omnibus clericis, et in his maxime qui sunt ad sacerdotia deligendi, apostolicæ monitionis eloquium, qui ait: *Oportet et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt (I Tim. III).* Quapropter communi consensu, sub observatione venerabilium canonum, ordinandum eligite sacerdotem: ut et de nostra simus salute solliciti, et illorum utilitatibus consulamus, qui fuerint ad hunc ordinem diligenter adsciti. Deus te incolumem custodiat, frater carissime. Data in nonas Februarias a post consulatum Mavortii viri clarissimi (anno Christi 528)

Agnellus Ravennatensis, noni sæculi scriptor, in suo

a Post consulatum Mavortii Vulgati P. C. M. seu BORTH v. c. Quæ falsa subscriptio suspensus dudum habuit viros doctos, cum Felicis III temporibus, cui hæc epistola propter Boetii consulatum tribuebatur, Cæsarii, qui episcopus nondum erat, congruere nomen non posse intelligerent, et contra cum Felice IV, cui congrueret Cæsarii episcopatus, Boetii consulatum minime convenire. Nunc vero, restituta ex co-

A Pontificali Ravennatensium episcoporum vulgato a Cl. Bacchinio, et recuso ac ad ms. cod. recensito a Muratorio Rer. Ital. tom. II, part. 1, ad vitam S. Ecclesie Ravennatensis episcopi Constitutum quoddam Felicis papæ servavit, datum occasione dissidii cujusdam in Ecclesiam, et clericos ditionis suæ. En illud:

CONSTITUTUM FELICIS IV.

DE ECCLESIA RAVENNATENSIS.

Felix (IV, Mur.) episcopus urbis Romæ.

Laudanda est decessorum nostrorum sollicitudo de pace et quiete ecclesiastica (constitutum, Mur.), quia pastor qui advigilans continere debet contentiones, aut damnat, aut corrigit. Oportet in hunc ipsum tramitem nobis ambulantibus similis cum eis conspici; quia quorum per Dei misericordiam locum gerimus, ipsorum sequi nos decet exempla. Ex invidia sacerdotibus Ecclesie Ravennatis talia contigerunt, quæ (quod, Mur.) omnium catholicorum animos contristasse noscuntur, altercationes, seditiones, pravitates, quæ omnem disciplinam ecclesiasticam dirumpere niterentur. Ista nos iterum... verum Dei timorem ante oculos habentes, ut nec illicitis audaciam demus excessibus, et non abjiciamus.... per constitutum nostrum ordinare, quod justum est secundum Salomonem dicentem: *Non dares* (dares, Mur.) *transitum aquæ.* Ergo recensentes capitulis a fratre nostro (deest, Mur.) Ecclesio, et a presbyteris, et diaconibus, et clericis (clero, Mur.), et notariis Ecclesie Ravennatis nobis oblatis, presentibus fratre et consacerdote nostro Ecclesio, et ejus clericis inferius designatis, quod rationi vidimus convenire, censemus eos clericatus officium debere suscipere, quorum vitam et conversationem sacrorum canonum non possit impugnare auctoritas. Clericos vero secundum sanctorum Patrum regulas volentes duntaxat et denunciatos; quantum ad presbyteros et diaconos pertinet, statutis jubemus temporibus solemniter promoveri. De vero Ravennatum et Classicanorum Ecclesia, antiqua consuetudo servetur. Clerici vero vel monachi ad indebitum obtinendum ordinem, vel locum, potentium patrocinia non requirant, per quæ, aut non faciendo ingratas, aut faciendo injustus videatur episcopus. Quarta patrimonii Ravennatensis Ecclesie, hoc est tria millia solidorum, solitis erogationibus clericis omnibus, vel quibus erogari est solitum, compleatur. Si quid tamen ex pensionibus vel hæreditatibus crescere, Domino nostro volente contigerit, eodem Domino mediante, etiam

dice Arelatensi vera lectione, discussæ sunt ambages, et reddita auctori suo epistola, id est Felici IV, cujus annus secundus in eum incidit, qui fuit post consulatum Mavortii, id est in annum Christi 528, quo Cæsarius annuum agebat in episcopatu suo 25 (imo 29, cum ad eum jam ab ann. 602 scripserit Symmachus papa). JAC. SIMONDS.

quartæ portioni adjiciantur (proficiat, Mur.); sic tamen ut brevibus ordinatis, quod singulis distribuitur latere non possit.... secundum merita, secundum loca, quia omnia Deus secundum justitiam et mensuram constituit.... ita ut unusquisque extra necessitatem infirmitatis aut causam idoneam altaris omnia in suo officio vigilanter observet. Redditi (excepta, Mtr.) vero prædiorum sive accessiones propter rei familiaris expensas, vel exenia, quæ diversis offeruntur, et convivia quæ eis exhibere, vel pro loci sui, vel merito, vel pro adventantium susceptione, necesse est, episcopo constituimus debere proficere. Nullam conjurationem, nullam conventiculum, quod vel apud laicos esse non potest impunitum in Ecclesia Dei, ultas facere tentet ex clero. Nam sicut nos optamus ne superna misericordia patiarum admitti, sic, si quis tentaverit, sentiat auctoritatem canonum, et ecclesiasticam disciplinam secundum Apostolum dicentem: *Excedentes in conspectu omnium corrige, ut residui timorem habeant.* Mereantur boni laudem, qui in operibus Dei vigilant; sentiant affectum proprii sacerdotis, qui per obedientiam suam videntur ornare propositum; gloriantur de sui amore pontificis, qui in suis officiis ab operibus Deo placitis cum ejus obsequiis non desistunt; sicut divina loquuntur eloquia: *Dignus est operarius mercede sua.* Ad patrimonium vero Ecclesiæ ex eorum episcopi judicio... ex clero persone electæ cum solatiis quæ pro notitia deputaverit episcopus sub idonea fidejussione mittantur, quorum fides fuerit, et industria comprobata, ut et alimonia pauperum fraudem non patiantur, et quantitas patrimonii Ecclesiæ latere non possit, et unusquisque clericus sub timore Dei, et proprii sacerdotis de his quæ sibi commissa fuerint exponat fideliter rationes. Illud vero quod omnino ac religioso debet exsecrari proposito, nos nec oportebat loqui, nec verbis exponere. Pervenit ad nos aliquos de clero spectaculo interesse, quæ res ita crudelis est, ut animas catholicorum pro sui execratione conturbet, ut quos in domo Dei divina eloquia recitantes audivit, eosdem contra mandata in spectaculis aspiciat convenire. In his disciplina confunditur, divina præcepta calcantur. Unde oportet episcopum et de hac parte sollicitudinem gerere, ut si non faciunt, non faciant in futuro, et si faciunt, juxta disciplinam ecclesiasticam corrigantur. Si qui vero de clero prædia urbana, vel rustica ad Ecclesiam pertinentia detinet, eisdem libellis sub justa pensionis æstimatione factis statuimus collocanda, hac ratione (ut exinde, Mur.) quod in quo modis suis soleat accipere ipsi retineant, quod superest ecclesiasticis inferant compendiis profuturum. Circa prædia urbana, vel rustica ceteraque mobilia pro animæ suæ mercede a fidelibus nominatim diversis basilicis derelicta, vetus consuetudo servetur. Notarii vero juxta ordinem matriculæ, primicerii, secundicerii, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, suo periculo in conspectu presbyterorum, et diaconorum documenta ecclesiastica, sub fidelium brevium de-

scriptione suscipiant, ut quotiens exegerit causa, fideliter proferantur, contradant, atque recipiant. Omnia tamen cum jussione et ordinatione episcopi sui eosdem jubemus efficere. Ideo enim universa describenda sunt ecclesiastica documenta, ne ullo modo, aut suscepta pereant, aut tempore quo sunt necessaria utilitatibus ecclesiasticis exhiberi non possint. Qui tamen notarii in officio suo observantes, strenui, consequantur sine imminutione commoda sibi, vel prioribus suis antiquitas deputata. Ipsi etiam, sicut exigit ratio, et antiquitas ordinavit libellos, et securitates totius patrimonii ecclesiastici, quorum interest subscriptos episcopi manu, contradant. Quibus vero cum secularis conversationis hominibus nullam necessitatem rei familiaris tolerantibus ecclesiastici juris prædia, vel urbana, vel rustica data sunt, episcopi sollicitudine per eos, quibus jusserit clericos ad dominium revocet Ecclesiæ, nec deinceps, præter causam superius comprehensam, dare præsumat. Mastalo vero archidiaconus Ecclesiæ Ravennatis commoda ejusdem (eidem, Mur.) loco juxta antiquam consuetudinem deputata sine imminutione percipiat, sicut eos qui ante eum fuerunt, claruerit consecutos. Monasteria vero virorum sive ancillarum Dei ab episcopo ordinentur, ut omnibus ratio, justitia, pax et disciplina servetur. A nobis hæc loci nostri exigit ratio non tacere (laceri, Mur.), fratri nostro Ecclesio ea imminet custodire, quia pacem generat cum canonibus servata justitia. De justitia caritas procedit, per quam Deum videmus, et per cujus gratiam hæc possumus præcepta servare. In nullo ergo esse convenit negligentes, sed vigilantes ad omnia, ut talentum, quod nobis est creditum, cum boni operis augmento (augmento, Mur.), ipsi omnium honorum datori reddamus. Recognovimus. Coelius.

Felix episcopus Ecclesiæ catholicæ urbis Romæ huic constituto inter partes subscripsi.

NOMINA PRESBYTERORUM, DIACONORUM, VEL CLERICORUM RAVENNATENSIS ECCLESIE, QUI ROMAM VENERUNT CUM EPISCOPO.

Patritius presbyter.	Faustinus acolytus.
Stephanus presbyter.	Romanus acolytus.
Constantinus presbyter	Severinus acolytus.
Servandus presbyter.	(Andreas acolytus. Mtr.)
(Honorius presbyter.	Petrus lector.
Mtr.)	Marcus lector.
Exuperantius presbyter.	Asterius lector.
Clemens diaconus.	Petrus alter lector.
Ursus diaconus.	Andreas lector.
Felicissimus diaconus	Marinus defensor.
Vigilius diaconus.	Majoranus notarius de-
Neon diaconus.	defensor.
Joannes diaconus.	Hermolaus primicerius
Stephanus diaconus.	defensor.
Gerontius subdiaconus.	Honorius cantor.
Honorius subdiaconus.	Tranquillus cantor.
Petrus subdiaconus.	Antonius cantor.
Vitalis subdiaconus.	Melitus cantor
Julianus acolytus.	

NOMINA PRESBYTERORUM, DIACONORUM QUI ROMAM VENERUNT CUM VICTORE PRESBYTERO ET MASTALONE
DIACONO.

Laurentius presbyter.	Florus lector.
Rusticus presbyter.	Reparatus lector.
Victor presbyter.	Luminosus lector.
Thomas presbyter.	Calunnius lector.
Mastalus diaconus.	Ysaac lector.
Magnus diaconus.	Laurentius horrearius.
Paulus diaconus.	Petrus decanus.
Agnellus diaconus.	Stephanus decanus.
Maurus subdiaconus.	Vindemius acolytus.
Stephanus acolytus.	Colos acolytus.
Vincemalus acolytus.	Cassianus acolytus.
Thomas lector.	Laurentius acolytus.
Laurentius lector.	Stephanus acolytus.

AD SEQUEMTEM EPISTOLAM ADMONITIO.

Antiquam illam canonum epitomen, quam in vettustissimo Lucensi codice nongentorum annorum nactus sum, evolventi, occurrit synopsis epistolæ cujusdam Felicis ad *Siculienses episcopos*, quo sub titulo canones 8 collocantur. Cum vero in iis canonicis quædam agnoverim quæ ad Arianorum resipiscentium receptionem in Ecclesiam pertinent, aliæ vero quæ Pelagianorum vel Semipelagianorum hæresim jugulabant, ac tandem quædam in Manichæorum dogma de malo a Deo producto invecata; hæc omnia non nisi cum Felice IV congruere posse censui. Primo enim hæresis Pelagiana cum Felice II cohærere nequaquam potest, diu enim post decessum Felicis II innotescere ac damnari cœpit. Eo igitur pontifice remoto, Felix III, et Felix IV succederent. A Felice III cur epitome hæc nostra removeatur id suadet, quod ejus tempore Manichæos Ecclesiam turbasse nullibi legimus. Vicissim autem cum Felice IV omnia congruunt. Ariani qui Africam et Italiam infestabant, ut ex concilio Vasensi anno 529, id est sub Felice IV celebrato cap. 5 discimus. De Manichæis planum est ex anathematismis Prosperi

(a) Hoc ipsum excerptum epistolæ Felicis ad Sicilienses in Veronensi codice 59 nacti Ballerini fratres animadvertunt sententias sub hoc titulo allatas contulisse se cum libro de *Ecclesiasticis Dogmatibus* edito in append. tom. VIII S. Augustini, atque ex numeris ac rebus ipsis comperisse nihil aliud hisce

A ex Manichæo circa hæc tempora conversi, legendis apud Labbeum tom. V, pag. 800 Ven. edit. Denique Semipelagianorum dogma exagitat concilium Arausicanum II anno eodem 529 habitum. His in antecessum animadversis, modo epitome illa promenda, quam profero ut est in codice cum numeralibus notis singulis canonibus ascriptis; quæ sane notæ cum numerorum seriem minime quidem continuatam, sed ordinem interruptum servant, aperto satis indicio demonstrant e majori aliquo excerpto ea quæ ibi dantur decerpta fuisse.

EX EPISTOLA

FELICIS AD SICILIENSES EPISCOPOS.

XVII. ^a Arianos in catholica fide venientes per manus impositionis recipiant [leg. per manuum impositionem recipiant].

XVIII. ^b Omni dominico die communicare bonum est, si se abinent a peccato.

XXIV. ^c Sine invitatione Dei nullus ad salutem venit.

XXVII. ^d Malum non esse a Deo factum.

XXX. ^e Bonæ sunt nuptiæ.

XXXI. Melior est continentia.

NOTÆ IN EXCERPTA SUPERIORIS EPISTOLÆ FELICIS.

^a Arianos, etc. Ita Siricius papa ad Heimericum cap. 1.

^b *Omni Dominico die*, etc. De communione diebus festis quæ pro consueto more accipi diebus illis obtinuerat, vide concilium Emeritense anno 666, cap. 14.

^c *Sine invitatione Dei*. Vide concilium Arausicanum II, cap. 19.

^d *Malum non esse a Deo factum*. Vide anathematismos a Prospero Manichæo signatos. cap. 1. et 2.

^e *Bonæ sunt nuptiæ, melior est continentia*. Vide Augustinum toto lib. de Bono conjugali (a).

EPISTOLA ATHALARICI REGIS

DE ELECTIONE FELICIS.

(Hanc epistolam videsis infra inter opp. Cassiodori, Variarum lib. VIII, epist. XV.)

quam eundem de dogmatibus librum designari. Nomen vero Felicis ideo præfixum censent quod in codice, unde hæc breviator desumpsit, statim post Felicis III epistolam ad Siciliensem succederent. Vide Ballerini Oper. S. Leonis tom. III, pag. 261. MANSI.

APPENDIX

AD EPISTOLAS FELICIS IV.

EPISTOLA II.

FELIX PAPA IV AD OMNES EPISCOPOS.

- (Hæc et sequens epistola *vostra*; vitio laborant.)
1. *Quod missarum celebratio ubi quam in Deo dicitur locis non debeat fieri nisi magna compulerit necessitas.*
 - II. *De ecclesiarum sacrationis aubitatione quid sit agendum.*
Dilectissimis fratribus omnibus episcopis per diversas provincias constitutis Felix episcopus in Domino salutem

D Magno munere (S. Leo, ep. 54) misericordia Dei totius Ecclesiæ catholice multiplicata sunt gaudia, cum Ecclesiarum status eo viget ordine quo apostolorum successores illum statuerunt. Et cum antiqui hostis astutia eum turbari agnoscerimus, non modico contristamur mœrore. Quam ob causam (fratres) hortamur, monemus et flagitamus, ut a tramite apostolice institutionis nequaquam recedatis (*Idem*, ep. 84), nec a capite dissideatis, sed fidem et ordinem que